

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Elišky Cihlářové a soudců JUDr. Karla Šimky a JUDr. Jaroslava Hubáčka v právní věci žalobkyně: **Ph.Dr. H. P.**, proti žalovanému: **Exekutorský úřad Přerov, JUDr. Tomáš Vrána, soudní exekutor**, se sídlem Komenského 38, Přerov, v řízení o kasační stížnosti žalobkyně proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 1. 3. 2010, č. j. 8 A 10/2010 - 25,

takto:

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 1. 3. 2010, č. j. 8 A 10/2010 - 25, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

Žalobkyně se podanou žalobou domáhá ochrany proti nečinnosti Exekutorského úřadu Přerov, JUDr. Tomáše Vrány, soudního exekutora ve věci žádosti o poskytnutí informace v souladu se zákonem č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů. V řízení o této žalobě požádala o osvobození od soudních poplatků.

Městský soud žádost o osvobození od soudních poplatků usnesením ze dne 1. 3. 2010, č. j. 8 A 10/2010 – 25 zamítl. Při rozhodování o této žádosti vycházel z potvrzení o majetkových poměrech žalobkyně, z něhož bylo zřejmé, že nemá příjmy z pracovního poměru, dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr ani z podnikání. Jediným příjmem zcela nemajetné žalobkyně jsou sociální dávky. V průběhu řízení městský soud zjistil, že ve věci vedené pod sp. zn. 7 Ca 216/2008 probíhá dědické řízení po zůstavitelce Ing. E. P., přičemž žalobkyně, která je dcerou zůstavitelky, dne 25. 8. 2008 do protokolu uvedla, že odmítá dědictví, ač jí bylo sděleno, že dědický spis je neúplný, neboť v něm chybí soupis aktiv a pasiv a není tedy možné žalobkyni seznámit s konkrétním

stavem majetku zůstavitelky. Při projednávání dědictví soudním komisařem dne 6. 10. 2008 pak žalobkyně uvedla, že dědictví neodmítla, nýbrž chtěla vyjádřit, že nebude požadovat výplatu svého zákonného dědického podílu. Usnesením Okresního soudu v Opavě ze dne 21. 11. 2008 bylo dědické řízení zastaveno. Podáním ze dne 18. 3. 2009 dědicové nezl. P. V. a T. F. P., zastoupení žalobkyní jako zákonnou zástupkyní, podali návrh na zahájení dědického řízení, v němž uvedli soupis movitého majetku zůstavitelky obsahující 648 položek, mezi nimiž jsou i obrazy a tisky známých autorů. Městský soud proto při rozhodování zohlednil skutečnost, že se žalobkyně dobrovolně zbavila možnosti dědit majetek vyšší hodnoty. K tomuto právnímu úkonu měla sice žalobkyně nepochybně právo, nicméně městský soud toto jednání posuzoval v kontextu její povinnosti platit soudní poplatek, a proto dospěl k závěru, že u žalobkyně již nejsou důvody pro osvobození od soudních poplatků. Pokud tedy sama svým jednáním zabránila možnosti zlepšení svých majetkových poměrů, nemůže se špatných majetkových poměrů dovolávat.

Proti tomuto usnesení městského soudu podala žalobkyně (dále jen „stěžovatelka“) v zákonné lhůtě kasační stížnost z důvodů uvedených v ust. § 103 odst. 1 písm. c) a d) s. ř. s. V kasační stížnosti namítala, že si městský soud opatřuje důkazní prostředky v rozporu se zákonem. Stěžovatelka je přesvědčena, že je jediným účastníkem řízení, u kterého byly zjišťovány skutečnosti týkající se jeho rodičů, a to, zda je či není v době vedení řízení „potenciální dědic“. Tím došlo k zneužití soudní moci, neboť zjištění o rodinných poměrech stěžovatelky nejsou skutečnostmi známými městskému soudu z jeho úřední činnosti. Stěžovatelka navrhla, aby Nejvyšší správní soud řízení přerušil do doby rozhodnutí rozšířeného senátu ve věci sp. zn. 1 As 23/2009 a alternativně navrhla, aby přerušil řízení na dobu trvání řízení o žádostech o informace, ve kterých se stěžovatelka u všech soudů tázala, v kolika případech při osvobozování od soudních poplatků soud zjišťoval, zda jsou žadatelé účastníci dědického řízení. Podle názoru stěžovatelky jediným skutečným důvodem, proč jí městský soud začal nepřiznávat osvobození od soudních poplatků, je to, že se jako fyzická osoba a statutární orgán právnické osoby domáhala žalobami náhrady nemajetkové újmy podle zákona č. 82/1998 Sb., ve znění pozdějších předpisů, za nezákonná rozhodnutí městského soudu a nesprávný úřední postup, mimo jiné i senátu 8 Ca. Náhlé neosvobozování stěžovatelky od soudních poplatků je podle ní trestáním vedeným snahou soudu zabránit jí v přístupu k soudu, a tedy eliminovat možné další nároky podle citovaného zákona. Stěžovatelka proto namítala, že v jejím případě rozhodoval podjatý senát. Závěrem pak navrhla, aby Nejvyšší správní soud napadené usnesení zrušil a věc vrátil městskému soudu k dalšímu řízení.

Nejvyšší správní soud přezkoumal napadený rozsudek v souladu s ust. § 109 odst. 2 a 3 s. ř. s., vázán rozsahem a důvody, které uplatnila stěžovatelka v podané kasační stížnosti, a přitom sám shledal vady uvedené v odstavci 3, k nimž musel přihlédnout z úřední povinnosti.

S ohledem na obsah kasační stížnosti se Nejvyšší správní soud zabýval stížní námitkou, že se městský soud dopustil vady řízení, která mohla mít vliv na zákonnost rozhodnutí, a to tím, že si opatřuje důkazy v rozporu se zákonem.

Nejvyšší správní soud již v právně i skutkově obdobných věcech stěžovatelky rozhodoval, a to rozsudky ze dne 10. 2. 2010, č. j. 1 As 88/2009 – 84 a ze dne 4. 3. 2010,

č. j. 7 As 78/2009 - 154 a v dané věci neshledává žádný důvod, proč by se od nich měl odchýlit.

Z citovaných rozsudků vyplývá, že ve věci vedené pod sp. zn. 7 Ca 216/2008 městský soud požádal Okresní soud v Opavě a Okresní soud v Olomouci o sdělení, pod jakou spisovou značkou je projednáváno dědictví po zůstavitelce Ing. E. P. a v jakém stádiu se věc nalézá. Okresní soud v Opavě sdělil, že předmětné dědické řízení je vedeno pod sp. zn. 30 D 358/2008 a že jeho vyřízením byla pověřena soudní komisařka JUDr. Hana Kožiaková. Součástí spisu je kopie přípisu JUDr. Kožiakové ze dne 21. 5. 2009 zaslaného městskému soudu k věci vedené pod sp. zn. 7 Ca 94/2008, jehož přílohou byl protokol o předběžném šetření sepsaný Okresním soudem v Olomouci dne 6. 6. 2008, protokol o provedení důkazu před dožádaným soudem (výslechem účastníka) ze dne 25. 8. 2008, protokol o jednání ze dne 6. 10. 2008, usnesení Okresního soudu v Opavě ze dne 21. 11. 2008, sp. zn. 30 D 358/2008, protokol o jednání ze dne 9. 2. 2009 a návrh na zahájení dědického řízení ze dne 18. 3. 2009. Zjištění učiněná na základě těchto listin v dané věci převzal městský soud do napadeného usnesení a vyvodil z nich stejné závěry, aniž by blíže uvedl, jakým způsobem uvedené skutečnosti zjistil. Navíc neuvedl, ze které jeho konkrétní činnosti či postupu jsou mu prezentované skutečnosti známé a jak se o nich dozvěděl. Tento nedostatek činí napadené usnesení městského soudu v této části nepřezkoumatelným pro nedostatek důvodů, k čemuž přihlédl Nejvyšší správní soud z úřední povinnosti (§ 109 odst. 3 s. ř. s.).

Navíc je z napadeného usnesení patrné, že městský soud považuje informace o dědickém řízení po matce stěžovatelky za skutečnosti známé z úřední činnosti, s nimiž se seznámil ve věci vedené u městského soudu pod sp. zn. 7 Ca 216/2008, ale podle obsahu předloženého spisu nebyly tyto skutečnosti předmětem dokazování. Stěžovatelka nebyla s předmětnými listinami seznámena, nebylo jí dáno na vědomí, že městský soud má k dispozici jejich kopie, které ani nebyly součástí spisu, a že je zohlední při rozhodování o návrhu na osvobození od soudních poplatků.

Při posuzování návrhu na osvobození od soudních poplatků nepochybně platí, že ohledně naplnění předpokladů pro vyhovění návrhu je důkazní břemeno na žadateli a soud tyto skutečnosti nezjišťuje z úřední povinnosti (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 1. 2005, č. j. 7 Azs 343/2004 – 50, dostupný na www.nssoud.cz). To ovšem nijak nebrání tomu, aby soud zohlednil vedle tvrzení žadatele i jiné okolnosti, o nichž má poznatky, popř. aby za účelem řádného zjištění skutkového stavu provedl důkazy, které žadatel nenavrhoval (§ 52 odst. 1 s. ř. s.). Skutečnosti rozhodné pro posouzení věci se zpravidla zjišťují dokazováním. Existují však dva okruhy skutečností, které mohou být podkladem pro rozhodnutí i bez dokazování. První okruh představují skutečnosti obecně známé (tzv. notoriety), druhý okruh pak skutečnosti známé soudu z jeho úřední činnosti (§ 121 o. s. ř. ve spojení s § 64 s. ř. s.).

Jak v případě skutečností obecně známých, tak skutečností známých z úřední činnosti se má za to, že se jedná o objektivizované, do jisté míry nesporné skutečnosti. Nicméně účastníci řízení mohou svými tvrzeními popírat jejich obsah a navrhovat provedení důkazů za účelem prokázání svých odlišných tvrzení. Judikatura v otázce použití skutečností známých soudu z jeho úřední činnosti dospěla k závěru, že „je nutné,

aby účastníci řízení byli s takovými – soudem uvažovanými – skutečnostmi v řízení seznámeni, aby se k nim mohli vyjádřit či případně předložit důkaz je vyvracející; i poznatek soudu o tzv. úředně známé skutečnosti totiž nemusí být správný. Je též nezbytné, aby soud, jenž vzal v úvahu skutečnosti úředně známé a nadto na nich založil své rozhodnutí ve věci, náležitě vyložil v odůvodnění rozhodnutí, ze které jeho konkrétní úřední činnosti či postupu jsou mu takové skutečnosti známé, jak se o nich dozvěděl [...].“ V závislosti na povaze úředně známé skutečnosti pak soud musí také eventuálně uvést, je-li opravdu známá všem členům senátu a jednal-li a rozhodoval-li soud v této podobě (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 7. 2008, sp. zn. 28 Cdo 1885/2008, dostupný na www.nsoud.cz).

Citovaný právní názor Nejvyššího soudu je přiměřeně aplikovatelný i v soudním řízení správním, protože na základě ust. § 64 s. ř. s. se i v tomto řízení přiměřeně užije ust. § 121 o. s. ř. Nejvyšší správní soud rovněž zvažoval, zda soudní řízení správní nevykazuje natolik významné procesní odlišnosti, že by to vedlo k odlišnému právnímu názoru a dospěl k závěru, že tomu tak není. S. ř. s. umožňuje, aby ve stanovených případech bylo rozhodnuto ve věci bez jednání (viz zejména § 51 a § 76 odst. 1). Dále stanoví, že dokazování provádí soud pouze při jednání (§ 77 odst. 1). Zdánlivě by tedy bylo možno dospět k závěru, že nedokazují-li se skutečnosti známé soudu z jeho úřední činnosti, je možno z nich bez dalšího vycházet a rozhodnout ve věci na jejich podkladě bez jednání. To by mělo za následek, že se účastník řízení nedozví o záměru soudu vycházet z konkrétních skutečností, které jsou mu známy z jeho úřední činnosti. Takto si ostatně příslušná procesní ustanovení patrně vyložil i městský soud, což se zrcadlí v jeho postupu v daném případě. Takový právní názor však není správný.

Rozhoduje-li soud o věci samé bez jednání, je nezbytné, aby účastníci řízení měli k dispozici všechny podklady, ze kterých bude vycházet, resp. mohli rozumně předpokládat, že z určitých skutečností soud vycházet bude. Účastníci řízení totiž mohou legitimně očekávat, že budou soudem dotázáni, zda určitá listina vyžaduje jejich vyjádření (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 6. 12. 2007, č. j. 2 Afs 91/2007 – 90, dostupný na www.nssoud.cz). Podle judikatury Nejvyššího správního soudu je tedy nezbytné, aby účastníkům řízení byly známy všechny skutečnosti, z nichž bude soud ve svém rozhodnutí vycházet. Dále je třeba polemizovat rovněž s tezí, že skutečnosti známé soudu z jeho úřední činnosti se nikdy nedokazují. Prostřednictvím dokazování lze vyvrátit či pozměnit prvotní domněnku o obsahu nebo významu skutečnosti známé soudu z jeho úřední činnosti. Pokud účastník řízení nemůže podle okolností dané věci rozumně předpokládat, že je určitá skutečnost známá soudu z úřední činnosti a bude při rozhodování, musí být účastník řízení o této skutečnosti informován a musí mu být poskytnuta možnost se k ní vyjádřit. Neseznámí-li soud účastníka řízení s touto skutečností, upře mu tím právo vyjádřit se k takové skutečnosti, uplatnit odlišná tvrzení a navrhnout provedení důkazů k prokázání svých tvrzení. Takový postup je proto v rozporu s ústavním zákazem překvapivých rozhodnutí, resp. ústavním požadavkem, aby rozhodnutí bylo pro účastníky řízení předvídatelné (srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 777/07 ze dne 31. 7. 2008).

V situaci, kdy se účastník řízení dozví, že soud vycházel ze skutečností známých mu z úřední činnosti, až z odůvodnění rozhodnutí, může tyto činit spornými teprve v

kasační stížnosti. To je ostatně i případ stěžovatelky. Dokazování by se v takovém případě přeneslo do řízení o kasační stížnosti, což je však stěží slučitelné, byť ne nepřípustné, s povahou tohoto řízení jako řízení o mimořádném opravném prostředku. Přitom stěžovatelka v kasační stížnosti uplatňuje takové námitky, které by mohly podle okolností eventuálně vést k přehodnocení skutečností, z nichž městský soud vycházel bez dokazování podle ust. § 121 o. s. ř. ve spojení s § 64 s. ř. s.

Pokud proto soud hodlá zohlednit při svém rozhodování i skutečnosti, které jsou mu známy z úřední činnosti, aniž by účastníci řízení mohli aplikaci takových skutečností, s ohledem na okolnosti dané věci, rozumně předpokládat, musí s nimi nejprve účastníky řízení seznámit a poskytnout jim prostor pro to, aby mohli svými tvrzeními učinit tyto skutečnosti spornými a navrhnout za tím účelem provedení důkazů (viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 10. 2. 2010, č. j. 1 As 100/2009 - 129, dostupný na www.nssoud.cz). Jestliže městský soud takto nepostupoval, zatížil řízení vadou, která mohla mít vliv na zákonnost rozhodnutí. Tato je tato stížní námitka důvodná.

Navrhovala-li stěžovatelka, aby bylo řízení o kasační stížnosti přerušeno na dobu trvání řízení o žádostech o informace, a alternativně, aby tak učinil do doby rozhodnutí rozšířeného senátu ve věci sp. zn. 1 As 23/2009, nepovažoval Nejvyšší správní soud za účelné takto postupovat. Ve věci vedené u Nejvyššího správního soudu pod sp. zn. 1 As 23/2009 byl v usnesení o postoupení věci do rozšířeného senátu vyjádřen právní názor, že by soud při rozhodování o osvobození od soudních poplatků měl vycházet především z příjmů, popř. jiných finančních prostředků, a k jinému majetku žalobce, především k nemovitostem, by soud měl přihlížet spíše ve výjimečných případech, neboť nemovitost nemusí být vždy možné okamžitě zpeněžit. V dané věci však Nejvyšší správní soud zatím neposuzoval, zda má stěžovatelka dostatečný příjem nebo jiné disponibilní finanční prostředky či majetek, který lze okamžitě zpeněžit, neboť se zabýval pouze tím, zda došlo k vadě řízení před městským soudem. Pro rozhodování o této kasační stížnosti rovněž není rozhodné, v kolika jiných případech soud zjišťoval, zda jsou žadatelé o osvobození od soudního poplatku účastníky dědického řízení.

Závěrem stěžovatelka namítala, že v její věci rozhodoval podjatý senát, neboť přestala být osvobozována od soudních poplatků proto, že požaduje po státu náhradu na základě zákona č. 82/1998 Sb., ve znění pozdějších předpisů. V rámci této námitky však fakticky neuvádí žádný z důvodů podjatosti, s nimiž ust. § 8 odst. 1 s. ř. s. počítá, neboť nepoukazuje na poměr soudců městského soudu k účastníkům či věci samé, ani netvrdí, že by se podíleli na předchozím rozhodování této jeho věci ve správním řízení. Důvod podjatosti nelze shledat v závěrech, ke kterým dospěl tento senát v jiné věci, tedy v okolnostech, o nichž s. ř. s. výslovně stanoví, že nemohou být důvodem k vyslovení podjatosti soudce. Důvodem pro vyloučení soudce nemůže být ani subjektivní nespokojenost s rozhodnutím v jiné věci. Pokud stěžovatelka poukazovala na to, že jí městský soud v předchozích čtyřech letech přiznával osvobození od soudních poplatků, lze plně odkázat na závěr vyslovený v rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 8. 2009, č. j. 1 As 39/2009 - 88, který se rovněž vztahuje k osvobozování od soudních poplatků. Soud se může odchýlit od právního hodnocení jiného obdobného případu téhož žalobce, jestliže došlo ke změně rozhodných skutečností. Podmínkou takového odchýlení

je, že soud ve svém rozhodnutí transparentně a podrobně uvede důvody, které ho k tomu vedly.

Nejvyšší správní soud s ohledem na výše uvedené dospěl k závěru, že kasační stížnost je důvodná, a proto podle ust. § 110 odst. 1 s. ř. s. zrušil napadené usnesení městského soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení. O kasační stížnosti rozhodl rozsudkem bez jednání, protože mu takový postup umožňuje ustanovení § 109 odst. 1 s. ř. s.

V dalším řízení je městský soud vázán právním názorem, který je vysloven v tomto rozsudku (§ 110 odst. 3 s. ř. s.).

V novém rozhodnutí městský soud rozhodne také o náhradě nákladů řízení o této kasační stížnosti (§ 110 odst. 2 s. ř. s.).

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 5. května 2010

JUDr. Eliška Cihlářová
předsedkyně senátu